

kivel nem történnek meg ezek a fordítás nem könnyű feladatánál? Az ókori írókból vett helyek a magok összességökben, mint már kiemeltem, arra szolgálnak, hogy F. könyvének egyébként is jelentékeny didaktikai értékét még növeljék.

Hornjanszky Gyula.

*

Magyar Remekírók. VIII. sorozat. Budapest, 1906. Franklin-társulat.

Két kötet Petőfi költeményeiből, Mikes Kelemen Törökországi Levelei, azok a fontosabb beszédek, melyeket Deák Ferenc 1861-ig tartott, vagy ezer népdal: íme a Remekírók legújabb sorozatának tartalma.

Az egyes kötetek összeállításában legkönnyebb dolga *Badics Ferencnek* és *Erődi Bélának* volt. Az előbbi *Petőfi* kisebb költeményeit rendezte sajtó alá a leghitelesebb kiadások alapján s csak arra kellett ügyelnie, hogy a közlés mindenütt hű legyen a forráshoz, a Havastól megállapított szöveghez; Erődi pedig *Mikes* művei közül a legjellemzőbbet, a Törökországi Leveleket adta, a legkedvesebb magyar prózaírónak esztétikai szempontból egyetlen értékes művét. Szövege nem a Toldy és Abafi-féle rossz kiadásoknak lenyomata, hanem fölhasználta a Wodianer-féle Remekírók Mikes-kiadásának, valamint a készülő nagy Mikes-kiadásnak szövegeit, melyek az eredeti kéziratokon alapulnak.*

De e kötetekhez előljáróul szolgáló életrajzok és méltatások szintén e két tudósunknak adtak legkevesebb munkát, mert mind a ketten már régóta foglalkoznak a kiadott íróval, sőt életük rajzát is megírták, úgy hogy e jelen kiadás bevezetésénél régebbi munkálataikra támaszkodhattak. Badics az Athenæum iskolatárának 1. és 2. füzetében olvasható két bevezetését használta föl s mivel azok a tanuló ifjuságnak szóltak, most meg a művelt közönséget kellett tájékoztatnia: a részletező életrajzot összevonta, az esztétikai méltatást kimélyítette, pótolta azoknak a közleményeknek ismertetésével, amelyeket ott pedagógiai okokból mellőzött (szerelmi ódák): az értekezéseket tanulmányokká alakította. Erődi szintén egy régebben ké-

* Erődi a «Jegyzetek» élén látszólag mást mond: «A Törökországi Levelek ezen kiadásának alapjául szolgál a Toldy Ferenc szövege, mint-hogy az eredeti kézirat nem állott rendelkezésemre.» A folytatás azonban a mi állításunkat igazolja: «De az eredeti kézirat nyomán készült szöveggel való egybevetés által a Toldy kiadásában levő összes hibákat kijavítottam. Helyreállítottam Mikes stylusának eredeti kifejezéseit, az erdélyies szavakat és szólásmódokat, a magok eredeti alakjában.»

szült értekezését dolgozta át, azt a Mikes-életrajzot, amely Abafinak a Magyar Helikon című vállalatában jelent meg. (1885.) A munka gerince változatlan maradt s a tartalma csak annyiban változott, amennyiben a változott körülmények szükségessé tették. A régebbi életrajz, mely a Törökországi Levelektől függetlenül jelent meg, részletesen ismerteti Mikes törökországi életét; az új, mint bevezetés a Levelekhez, ezt csak röviden adja, mert az olvasó magából a levelekből úgyis megismerkedik vele. Helyette részletesebben ismerteti Mikes irodalmi munkásságát. Mindkét életrajz sikerült alkotás, hű tükre Petőfi és Mikes életének. Nem annyira lelki rajzot, mint inkább a külső élet képét adják; méreteik helyesek, színeik igazak és találók.*

Már *Wlassics Gyulára* nehezebb föladat várt. Deák szónoki és államférfiúi pályájának két nagy korszakát, 48-ig s innen 61-ig, kellett szónoklataiban bemutatni. Anyag e föladat megoldására Deák beszédeinek hatalmas kötetében volt elég, de, s épen ez tette a föladatot nehézzé, sok is volt, s könnyű elgondolni, hogy a szerkesztőnek mennyit kellett magával küzdeni, míg egy-egy beszéd közléséről *lemondott*. A gondos, lelkiismeretes válogatás eredményeként olyan gyűjteményt adott, amelyben meg vannak Deáknak nemcsak fontosabb beszédei, hanem mindazok, amelyek alapján képet alkothatunk Deák hosszú szereplésének mozzanatairól és fontosságáról, sőt arra is figyelt, hogy pár apróbb, rögtönzött beszéd bemutatásával Deák parlamenti működését minden oldaláról megismerjük. Életrajzot nem írt *Wlassics* a kötet elé, hanem helyette egy magas színvonalon álló, eszmei szempontokra emelkedő, ötíves tanulmányt, amely mintha Grünwald Bélának Széchenyiről írott könyvét követné, még Deák születésének és halálának évét sem közli. Hogy a magas röptű tanulmányokat a száraz életrajzi adatok, mint valami ügyetlen ballaszt, könnyen a földre rántják, az igaz, de ilyen, a nagy közönségnek

* A Mikes-életrajzba azonban ott, ahol Erődi Mikes munkáit sorolja föl, egy pár tévedés csúszott. A 12 pont alatt felsorolt műveket Erődi szerint Mikes legnagyobb részét Claude Fleury alapján készítette. Ez téves állítás, mindössze két munkájáról tudjuk, s a harmadikról gyanítjuk, hogy Fleury nyomán készült. *Az idő jól eltöltésének módja* azonban nem Fleury *Traité du devoir des maitres et des domestiques*-nek fordítása, mint a bevezetés mondja, hanem De Courtin Antal 1667-ben megjelent munkájáé, mely a franciában *Traité de la paresse* címet visel. A «Kereszt»-ről is jóval többet tudunk, mint az életrajz: címe a *Kereszt királyi útja* (1774) s eredetijét Van Haeften Benedek írta *Regia via crucis* címmel. Abafi még látta Mikes fordítását és egy részét közölte is a Figyelő X. kötetében.

szánt bevezetés még sem lehet el nélkülük, még akkor sem, ha mint Deáknál, minden magyar embernek kötelessége a fontosabb dátumokat ismerni. Igy Wlassics tanulmánya egészen elüt a Remekírók többi bevezetéseitől: Deák élete folyásáról jóformán semmit sem tudunk meg belőle, hanem az első rész Deák jellemét rajzolja, megkeresvén azokat az érzelmeket, értelmi és erkölcsi tulajdonságokat, melyeknek szerencsés találkozása és vegyülése Deákot a legtisztább, legerősebb jellemű és legbölcsebb magyarrá tették, a második része pedig, miként érvényesültek Deák jellemének e vonásai a vezérben, az államférfiában, a törvényhozóban és a szónokban.*

Egy rövidsége ellenére is igen ügyes tájékoztatóval vezeti be Endrődi a *Magyar Népdalok* című kötetet. A népdalok összeválogatása és rendbe szedése azonban már kevésbé sikerült, miben nagy része van annak, hogy Endrődi kötetének összeállítása volt mindenestre a legnehezebb feladat mindazok között, melyeket a válalat az egyes kötetek szerkesztőire rótt. Kétségtelen, hogy ezt a népdal-gyűjteményt mindenki a maga szubjektív ismereteihez és esztétikai ítéletéhez méri s a tetszését vagy nem tetszését nagyrészt az irányítja, megtalálja-e benne a maga kedves dalait. Épen ezért elhallgatom a magam szubjektív fölfogását, s inkább csak egy pár általánosan ismert és énekelt népdal hiányát emelem ki. Nincsenek ezen ezer népdal között az: *Árok is van gödör is van, Ég a kunyhó, Kis Komárom nagy Komárom, Ritka buza, ritka árpa, Vékony deszka kerítés*, sőt még a történeti nevezetességű *Esik eső karikára s Kerek ez a zsemlye* sem. Megjegyzem, hogy nem rendszeres összevetés útján, hanem csak úgy taláломra vettem észre e dalok hiányát. Még különösebb azonban, hogy az ismert szerzőknek népdallá vált költeményeit milyen egyoldalúan állította össze: majdnem kizárólag Petőfi és az utána élt költői nemzedék dalaiból. Közül ugyan Csokonaitól egy, Horváth Endrétől két s Czuczortól három dalt — az utóbbtól bátran adhatott volna többet — de hiába keresünk dalt Amadétól, hiába attól, aki legelőször gyűjtött magyar népdalokat, Pálóczi Horváth Ádámától s attól a két költőtől, akik a népdalok iránt először keltettek érdeklődést, Vitkovicstól és Kisfaludy Károlytól. Vörösmarty és Kriza nevét is hiába keressük, bár az előbbi mint költészetünk egyik dicsősége, a másik mint a nép költészetének bűvára, megérdemelték volna, hogy megkeresse egy-egy olyan költe-

* Kár, hogy a Franklin-társulat sajtója nem állította ki e kötetet a szokott gonddal: aránylag sok sajtóhiba maradt benne, közöttük egy igen boszantó (a 69. lapon *tétel* helyett *étel* olvasható)

ményüket, melyet a nép is énekel. Hogy a *Bort ittam én, boros vagyok* kezdetű dalról nem tudja, hogy az nem népdal, hanem Czuczor költeménye, annak nem tulajdonítok nagy fontosságot. A dalokat nyolc csoportra osztja (Szerелеm rózsái; Katona-élet; Pásztor-dalok; betyárnóták; Bor mellett; Vidám órák; Vegyes dalok; Ágról-ágra; Ismert szerzőktől). A fölosztás megállhat, bár kissé elaprózza az anyagot (a Vidám órák, a Vegyes dalok s az Ágról-ágra egy részét bele lehetett volna osztani a többiek közé) s viszont a *Hazáról* címmel lehetett volna még egy csoportot alkotni, de e nagy csoportokon belül nem földrajzi rendben adja a dalokat, nem is tárgyi rokonságuk szerint, hanem a legsablóosabb csoportosítás szerint, ábécé-rendben. A vidék különben, ahol a dalt éneklék, sehöl sincs megnevezve.

Cs. E.

Külföldi pädagogiai könyvészet.

(1905.)

(Negyedik, befejező közlemény.)

(A *-gal jelölt munkák legközelebb ismertetésre kerülnek.)

III.

Német irodalom.*

(Folytatás.)

- Freimut G. H.*: Was tue ich für meine Familie? Goldene Ratschläge für Eltern. Neue Mittel u. Wege zur Beseitigung der Familiensorgen und zur Erziehung gesunder u. begabter Kinder, sowie zur Pflege des Familiensinnes. Leipzig, 1905. Moderne Medizin. Verlag. (8-r., IV + 393 l.) 4 M.
- Fritzsche W.*: Die pädagogisch-didaktischen Theorien Charles Bonnets. (259. füzete a köv. vállalatnak: Pädagogisches Magazin. Abhandlungen vom Gebiete der Pädagogik und ihrer Hilfswissenschaften. Herausgeg. v. Fr. Mann.) Langensalza, 1905. Beyer & Söhne. (8-r., V + 120 l.) 1-50 M.
- Gastbar*: Gutachten üb. die Schularztfrage in Stuttgart, zugleich Bericht üb. die informator. Untersuchg. der Schulkinder im J. 1904, erstattet im Auftrag des Gemeinderats Stuttgart. Stuttgart, 1905. W. Kohlhammer. (Lex. 8-r., 82 l.) 1 M.
- Gärtner Theodor*: Quellenbuch zur Geschichte des Gymnasiums zu

* A Hinrichs-féle *Wöchentliches Verzeichnis* c. hetenkint megjelenő folyóirat alapján.